

3. ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО І ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС. СІМЕЙНЕ ПРАВО. ТРУДОВЕ ПРАВО. МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО. ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО. ГОСПОДАРСЬКО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО

DOI:10.35774/app2024.01.147
УДК 347.44(477)

Катерина Бус,
аспірантка кафедри цивільного права і
процесу Західноукраїнського національного
університету
ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-3269-7451>

КОНВАЛІДАЦІЯ ПРАВОЧИНУ, ВЧИНЕНОГО МАЛОЛІТНЬОЮ ОСОБОЮ ЗА МЕЖАМИ ЇЇ ЦИВІЛЬНОЇ ДІЄЗДАТНОСТІ

У статті досліджене питання конвалідації правочину, вчиненого малолітньою особою за межами її цивільної дієздатності, що займає вагоме місце у процедурі «зцілення» недійсних правочинів.

Актуальність цього питання полягає у відсутності чітко визначеної законодавчої регламентації процедури конвалідації правочину, вчиненого малолітньою особою за межами її цивільної дієздатності, що звертає до теоретичних концепцій науковців, а також практики національних судових органів для формування єдиного та правомірного підходу в розумінні та правозастосуванні цього питання.

У дослідженні проаналізовано праці українських науковців, чинне національне законодавство та судову практику для з'ясування правової природи конвалідації правочину, вчиненого малолітньою особою за межами її цивільної дієздатності, що становить мету дослідження.

Згідно з результатами проведеного дослідження зроблено висновок, що законодавець допускає і не бороняє конвалідацію правочину, вчиненого малолітньою особою за межами її цивільної дієздатності, з метою прийняття та виконання правочину добросовісними учасниками цивільного обороту, настання правомірних наслідків для учасників правочину та заінтересованих осіб. Такий спосіб захисту застосовується у випадку наявності схвалення, відсутності заявленя претензій, а також, що важливо, такий правочин вчиняється в інтересах малолітньої особи. На думку автора, правове питання конвалідації правочину, вчиненого малолітньою особою за межами її цивільної дієздатності слід конкретизувати в оновленому Цивільному кодексі України через розмежування на суб'єктивну та судову конвалідацію, підстави та умови її застосування як способу захисту цивільних прав та інтересів.

Ключові слова: конвалідація недійсного правочину, нікчемний правочин, малолітня особа, схвалення,

© Катерина Бус, 2024

спосіб захисту.

Bus K.

Convalidation of an offense committed by a minor person beyond his/her civil capacity

The article examines the issue of convalidation of a deed committed by a minor outside of his civil legal capacity, which occupies an important place in the procedure of « healing» of invalid deeds.

The relevance of this issue lies in the absence of a clearly defined legislative regulation of the procedure for the validation of a deed committed by a minor outside of his civil legal capacity, which in turn refers to the theoretical concepts of scientists, as well as the practice of national judicial bodies for the formation of a unified and legitimate approach to the understanding and enforcement of this question.

The research analyzed the works of Ukrainian scientists, the current national legislation and judicial practice to clarify the legal nature of the deed validation committed by a minor outside of his civil capacity, which is the purpose of this research.

Based on the results of the conducted research, the author came to the conclusion that the legislator allows and does not prohibit the validation of a deed committed by a minor outside of his civil legal capacity, with the aim of accepting and executing the deed by bona fide participants in the civil transaction, the occurrence of legitimate consequences for the participants of the deed and interested persons.

This method of protection is used in the case of approval, absence of claims, and also, importantly, such a transaction is committed in the interests of a minor. In the opinion of the author, the legal issue of convalidation of a deed committed by a minor outside of his civil legal capacity should be specified in the updated Civil Code of Ukraine, by distinguishing between subjective and judicial invalidation, the grounds and conditions of its application as a way of protecting civil rights and interests.

Keywords: convalidation of an invalid deed, invalid deed, minor, approval, method of protection.

Постановка проблеми. У чинному цивільному законодавстві відсутнє безпосереднє розкриття поняття «конвалідації правочину, вчиненого малолітньою особою за межами її цивільної дієздатності», а міститься лише опосередкована вказівка на можливість «зцілення» такого правочину за наявності правового елементу «схвалення», «не заявлення претензій». Тому в умовах існування та оновлення цивільного законодавства важливе значення має закріплення теоретичних та практичних понять, які нададуть змогу «зцілити» правочин, вчинений малолітньою особою за межами її цивільної дієздатності на умовах, на які погодились учасники при його вчиненні. Таким правовим механізмом може слугувати конвалідація правочину, вчиненого малолітньою особою за межами її цивільної дієздатності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Незважаючи на те, що конвалідація правочину, вчиненого малолітньою особою за межами її цивільної дієздатності, не відображена в Цивільному кодексі України, до цього питання неодноразово зверталися вчені та науковці, такі як О. В. Синегубов, О. С. Погребняк, Є. О. Харитонов, Н. О. Саніахметова, А. В. Нижний, М. П. Ходеківський, Г. В. Юровська, Я. М. Шевченко, Н. О. Тишук, І. В. Давидова, які відобразили думки та міркування щодо цього питання у своїх наукових працях. Незважаючи на це, на сьогоднішні існує дискусійність та неоднозначність у комплексному дослідженні теоретичних підходів та судової практики з метою формулювання єдиного підходу в розумінні та застосуванні конвалідації правочину, вчиненого малолітньою особою за межами її цивільної дієздатності.

Мета статті – дослідження наукових праць, чинного законодавства України та судової практики для з'ясування можливості та умов застосування конвалідації правочину, вчиненого малолітньою особою за межами її цивільної дієздатності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Питання пошуку механізмів захисту прав та інтересів учасників правочину займає вагомe місце як у сучасній доктрині цивільного права, так і в правозастосовчій практиці.

Одним із таких механізмів захисту прав та інтересів учасників правочину є конвалідація недійсного правочину, правова природа якої ґрунтується на ст. 215 Цивільного кодексу України.

Згідно з частиною другою та третьою ст. 215 Цивільного кодексу України, недійсним є правочин, якщо його недійсність встановлена законом (нікчемний правочин). У такому разі визнання такого правочину недійсним судом не вимагається. У випадках, встановлених цим Кодексом, нікчемний правочин може бути визнаний судом дійсним. Якщо недійсність правочину прямо не встановлена законом, але одна із сторін або інша заінтересована особа заперечує його дійсність на підставах, встановлених законом, такий правочин може бути визнаний судом недійсним (оспорюваний правочин) [1]. У контексті зазначеної статті законодавцем допускаються випадки, за яких нікчемний правочин може набути статусу дійсного за наявності відповідного рішення суду. Аналогічну думку поділяє О. В. Синегубов, яким «проаналізовані

положення ЦК України, які передбачають можливість визнання нікчемного правочину дійсним у судовому порядку, тобто допускають конвалідацію правочину» [7, с. 47]. Такі доводи логічні, адже традиційне розуміння «зцілення» недійсного правочину відображає саме конвалідація нікчемних правочинів, хоча в ширшому розумінні остання може поширюватися на оспорювані правочини, бути суб'єктивною або судовою. Відповідно, під загальним поняттям «конвалідації недійсних правочинів» розуміється надання юридичної сили недійсному правочину з моменту його вчинення з урахуванням вимог, закріплених у ст. 203 Цивільного кодексу України.

Як і більшість категорій приватного права, застосування конвалідації недійсних правочинів передбачає наявність певних підстав, за яких учасник правочину або заінтересована особа зможе обрати саме цю процедуру, і такі підстави перетинаються з підставами недійсності правочину. Є. О. Харитонов, Н. О. Саниахметова виокремлюють підстави недійсності правочинів, називаючи їх дефектами: «дефекти суб'єктного складу (укладення правочину особою, що не має необхідного обсягу дієздатності – правочиноздатності), дефекти волі (невідповідність волі та волевиявлення), дефекти (недотримання) форми, дефекти (незаконність та (або) аморальність) змісту та порядку укладення правочину» [9, с. 213].

Можна зробити висновок, що нікчемність правочину пов'язується з наявністю недоліків вже на етапі вчинення правочину: суб'єктного складу, форми, змісту, волевиявлення.

Отже, підстави щодо «зцілення» недійсного правочину потрібно розглядати у вимірі наявності відповідного волевиявлення до усунення певних дефектів правочину. З огляду на це вітчизняні науковці ведуть правову дискусію і вважають, що конвалідація нікчемного правочину можлива через усунення недоліків правочину, які були на момент укладення. Як вже було зазначено вище, одним із таких дефектів є суб'єктний склад правочину, який у цьому дослідженні розкривається у призмі конвалідації правочину, вчиненого малолітньою особою за межами її цивільної дієздатності, та охоплюється нормами ст. 221 Цивільного кодексу України.

Згідно з частиною першою ст. 31 ЦК України фізична особа, яка не досягла чотирнадцяти років (малолітня особа), має право самостійно вчиняти дрібні побутові правочини. Правочин вважається дрібним побутовим, якщо він задовольняє побутові потреби особи, відповідає її фізичному, духовному чи соціальному розвитку та стосується предмета, який має невисоку вартість [1].

Відповідно до частин першої та другої ст. 221 ЦК України, правочин, який вчинено малолітньою особою за межами її цивільної дієздатності, може бути згодом схвалений її батьками (усиновлювачами) або одним з них, з ким вона проживає, або опікуном. Правочин вважається схваленим, якщо ці особи, дізнавшись про його вчинення, протягом одного місяця не заявили претензії другій стороні. У разі відсутності схвалення правочину він є нікчемним. На вимогу заінтересованої особи суд може визнати такий правочин дійсним, якщо буде встановлено, що він вчинений на користь малолітньої особи [1].

Як бачимо, законодавець, окреслюючи зміст вказаної статті, звертає увагу на таку особливість як вчинення правочину малолітньою особою за межами її цивільної дієздатності, який на загальних підставах уважався би нікчемним. Водночас у фабулі статті вже допускається можливість конвалідування правочину, який у розумінні цієї статті може набути статусу нікчемного за допомогою такого елементу, як «схвалення».

Думки щодо конвалідації правочинів, вчинених малолітньою особою за межами її цивільної дієздатності, можна знайти в сучасній доктрині цивільного права. Зокрема, О. С. Погребняк зазначала, що «правочини з дефектами в суб'єктному складі також можуть бути визнані дійсними. Правочини, вчинені суб'єктами, які не мають достатнього обсягу дієздатності, можуть бути згодом схвалені батьками, опікунами чи піклувальниками в порядку, встановленому в ст. 221 ЦК України. Наступне схвалення надає юридичної сили правочину. Схвалення може бути активним і пасивним. Правочин вважається схваленим, якщо вказані особи протягом місяця не заявили претензії іншій стороні» [6, с. 142]. Науковець вважає, що «деякі види нікчемних правочинів з дефектами в суб'єктному складі, які можуть бути визнані дійсними тільки судом. До таких правочинів відносяться правочини, вчинені малолітньою особою за межами її цивільної дієздатності, якщо буде встановлено, що він вчинений на користь малолітньої особи (ст. 221 ЦК України)» [6, с. 142].

А. В. Нижний, М. П. Ходеківський, Г. В. Юровська також визначали види «зцілення» недоліків правочину, ставлячи їх у залежність від підстав недійсності правочину, зважаючи на дефекти суб'єктного складу та пов'язуючи конвалідацію з юридичним фактом схвалення: «у зв'язку з подальшим схваленням нікчемного правочину законним представником особи, яка вчинила правочин за межами цивільної дієздатності, а саме: подальше схвалення батьками (усиновлювачами) або одним з них, з ким проживає малолітня

особа, або опікуном правочину, який вчинено малолітньою особою за межами її цивільної дієздатності (ч. 1 ст. 221 ЦК України)» [5, с. 59].

Згідно з думкою авторського колективу Науково-практичного коментаря Цивільного кодексу за загальною редакцією Я. М. Шевченко, «закон не забороняє малолітній дитині самостійно (без згоди батьків, усиновлювачів, опікуна) вчиняти правочини, які виходять за межі цивільної дієздатності дитини, оскільки при вчиненні такого правочину не застосовуються наслідки недійсності такого правочину, якщо правочин буде надалі схвалений батьками (усиновлювачами) або опікуном. У випадку, коли дитина проживає з одним із батьків, достатньо тільки згоди останнього на вчинення правочину. У такому разі визнання правочину недійсним на підставі ч. 2 ст. 177 Сімейного кодексу України є неправомірним. Дозвіл батьків (усиновлювачів, опікуна) на укладення правочину, який виходить за межі цивільної дієздатності малолітньої особи, вважається наданим за відсутності претензій другій стороні протягом одного місяця з дня, коли вони дізналися про його вчинення» [2, с. 311–312].

Під «відсутністю схвалення» науковці вважають «тільки заявлення іншій стороні претензій щодо правочину батьками (усиновлювачами) або опікуном малолітньої особи. За наявності протягом одного місяця після того, як батьки (усиновлювачі, опікун) дізналися про вчинення малолітньою особою правочину, претензій до другої сторони, правочин вважається нікчемним. Подача претензій після встановленого законом місячного строку для заявлення іншій стороні не тягне за собою визнання правочину нікчемним. Це пояснюється тим, що після закінчення вказаного місячного терміну (за відсутності претензій) правочин вважається схваленим і, відповідно, у його сторін виникають права та обов'язки за цим правочином, відмова від яких, загальним правилом, не допускається (оскільки в даному випадку воля сторони до вчинення правочину виражається її мовчанням). Отже, претензія батьків (піклувальників), опікуна, яка заявлена після закінчення місячного строку, не робить нікчемним правочин, вчинений малолітньою особою» [2, с. 312].

Досліджуючи питання конвалідації правочину, вчиненого малолітньою особою за межами її цивільної дієздатності, варто звернути увагу на точку зору І. В. Давидової, яка називає «правочини, вчинені малолітньою особою за межами її цивільної дієздатності за відсутності згодом схвалення такого правочину її батьками (усиновлювачами) умовно «нікчемними», тобто законодавець передбачає можливість або визнання таких правочинів нікчемними, або ж визнання їх дійсними, фактично відбувається їх «зцілення», конвалідація. Відповідно до зазначених норм способами конвалідації нікчемних правочинів є визнання правочину дійсним рішенням суду та схвалення правочину уповноваженими особами. Особливу увагу звертають на себе правочини, які стосуються захисту прав та інтересів дітей як однієї з найбільш вразливих категорій громадян, особливо якщо мова йде про вчинення правочинів з нерухомістю» [4, с. 259]. Науковець вважає, що «якщо ж конвалідації не відбулося – правочин є недійсним відповідно до норми закону і не вимагає визнання його недійсності в суді» [4, с. 259]. Таку саму позицію у свої працях підтримує Н. О. Тишук, вивчаючи питання недійсності правочинів, укладених малолітніми особами в умовах розвитку інформаційного суспільства [8, с. 223].

Що важливо, конвалідація правочину, на який поширюється норма ст. 221 ЦК України, передбачає пріоритетний момент, який полягає у захисті інтересів малолітньої особи. З цього приводу автори Науково-практичного коментаря Цивільного кодексу загальною редакцією Я. М. Шевченко зазначають, що «якщо судом буде встановлено, що правочин вчинений на користь малолітньої особи, суд може визнати такий правочин дійсним. Правочин може вважатись укладеним на користь малолітньої особи у випадку, коли малолітня особа отримала від іншої сторони зустрічне задоволення в розмірі, принаймні, не меншому ніж відчужене нею...отримане малолітньою за такою угодою, має бути необхідним чи призначатись для особистих потреб особисто їй або може бути використане на її користь без вчинення значних додаткових витрат, або, як вказує ч. 1 ст. 178 СК України, на виховання та утримання інших дітей та на невідкладні потреби сім'ї» [2, с. 312].

Відомі випадки, коли допускається пред'явлення претензій із пропуском встановленого місячного строку, проте в такому разі заінтересовані особи, які подають претензії (в усній чи письмовій формі), повинні довести, що такий пропуск був з поважних причин, що підтверджується достатніми, належними, допустимими доказами з об'єктивних причин, тобто причин, від яких не залежала можливість заінтересованих осіб пред'явити претензію.

У протилежному випадку буде застосування умовної конвалідації на формальних підставах, у зв'язку із пропуском встановленого строку для заявлення претензії. Фабула ст. 221 ЦК України виокремлює такі поняття, як «батьки», «усиновлювачі», «опікун», і щодо останнього законодавець виокремлює випадки, на які поширюються норми ст. 71 ЦК України.

Згідно зі ст. 71 Цивільного кодексу України, опікун не має права без дозволу органу опіки та піклування: 1) відмовитися від прав на майно підопічного, у т. ч. речових прав на нерухоме майно, що підлягають державній реєстрації; 2) видавати письмові зобов'язання від імені підопічного; 3) вчиняти правочини щодо: об'єкта житлової нерухомості та/або земельної ділянки, на якій розміщений такий об'єкт, власником або користувачем яких є підопічний; відчуження (у т. ч. через зміну або внесення (передачі) до статутного (складеного) капіталу (пайового фонду) юридичної особи чи як вступного, членського та/або цільового внеску члена кооперативу), поділу, виділу нерухомого майна, об'єкта незавершеного будівництва, майбутнього об'єкта нерухомості, іншого цінного майна, зокрема транспортних засобів, власником якого є підопічний. Піклувальник має право дати згоду на вчинення правочинів, передбачених частиною першою цієї статті, лише з дозволу органу опіки та піклування» [1].

Тобто, якщо і навіть опікун погодив вчинення правочину малолітньою особою, визначеного ст. 71 ЦК України, проте відсутня згода органу опіки та піклування, конвалідування нікчемного правочину слід розглядати вже у контексті ст. 224 ЦК України, а не ст. 221 ЦК України.

Механізм конвалідації правочину, вчиненого малолітньою особою за межами її цивільної дієздатності, не є частим явищем у судовій практиці, проте трапляються випадки конвалідування правочину національними судами.

Зокрема, Апеляційний суд Дніпропетровської області у Рішенні від 02.07.2013 р. у справі №193/190/13-ц дійшов таких висновків: «Доводи позивача щодо поширення на правовідносини сторін положень ст. 17 Закону України «Про охорону дитинства» є безпідставними, оскільки цим законом передбачено спеціальну процедуру погодження з органом опіки та піклування укладення окремих видів договорів від імені малолітніх та неповнолітніх їх батьками (усиновлювачами) або опікунами, а в даному випадку договір укладено самою малолітньою особою ОСОБА_3, яка з 2009 р. самостійно отримує орендну плату в розмірі визначеному договором та розпоряджається нею, тобто відсутні підстави, за яких колегія суддів могла б прийти до висновку, що оспорюваний правочин порушує майнові права малолітньої особи чи вчинений всупереч її інтересам. З матеріалів справи вбачається, що оспорюваний договір оренди землі укладено малолітньою особою в письмовій формі, він пройшов відповідну державну реєстрацію, передачу земельної ділянки, якою користується відповідач, здійснено за актом її приймання-передачі від 30.06.2008 року, позивачка, укладаючи договір, не мала необхідний обсяг цивільної дієздатності, однак цей правочин схвалений її матір'ю ОСОБА_4 та вчинений в інтересах малолітньої. Крім того, з моменту укладення, тобто майже сім років, договір виконується належним чином без будь-яких заперечень з боку відповідача чи її матері» [3].

Також у даному рішенні суд вказав таке: «Так, як убачається з матеріалів справи, 20 лютого 2006 року між малолітньою ОСОБА_3 та СФГ ВЕЛІЧ укладено договір оренди земельної ділянки, який згодом погоджено її матір'ю ОСОБА_4, а згідно з ч. 2 ст. 221 ЦК України суд може визнати дійсним правочин, який вчинено малолітньою особою за межами її цивільної дієздатності, лише у разі відсутності схвалення її батьками, а тому доводи апеляційної скарги в цій частині колегією суддів відхиляються» [3].

Отже, законодавець допускає і не забороняє як суб'єктивне, так і судове «зцілення» нікчемного правочину, що містить у собі дефект суб'єктного складу, який у такому дослідженні полягає у вчиненні правочину малолітньою особою за межами її цивільної дієздатності. Варто враховувати, що дії, спрямовані на конвалідацію правочину, вчиненого малолітньою особою за межами її цивільної дієздатності, не повинні порушувати норми чинного законодавства, не завдавати шкоди учасникам цивільних правовідносин, не порушувати моральні засади суспільства та тяжіти до захисту інтересів малолітніх дітей.

Висновки. З огляду на вищевказане, правовий аналіз питання конвалідації правочину, вчиненого малолітньою особою за межами її цивільної дієздатності є важливим з огляду на відсутність чіткої законодавчої регламентації, що є необхідним для правозастосування національними судами. У дослідженні зроблено висновок, що конвалідація правочину, на який поширюється норма ст. 221 ЦК України, передбачає наявність сукупності важливих складових елементів, а саме: схвалення правочину батьками (усиновлювачами) малолітньої особи або одним з них, з ким вона проживає, або опікуном, незаявлення претензій відповідними особами, а також вчинення правочину на користь малолітньої особи.

Список використаних джерел

1. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. зі змінами: станом на 05.10.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 01.01.2024)

2. Цивільний кодекс України : Науково-практичний коментар. За заг. ред. Я. М. Шевченко. Київ : Ін Юре, 2004. 704 с.
3. Рішення Апеляційного суду Дніпропетровської області від 02.07.2013 у справі № 193/190/13-ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/46961948> (дата звернення: 01.01.2024)
4. Давидова І. В. Правочини та їх недійсність в інформаційному суспільстві : дис. ... докт. юр. наук: 12.00.03. Одеса, 2018. 487 с.
5. Нижний А. В., Ходаківський М. П., Юровська Г. В. Визнання правочинів недійсними: основи теорії та судова практика: посібник для суддів. Київ : Алерта, 2020. 234 с.
6. Погребняк О. С. До питання про конвалідацію нікчемних правочинів. *Наше право*. 2015. №3. С. 140–144. URL: <http://nashe-pravo.unesco-socio.in.ua/wp-content/uploads/archive/NP-2015-3/NP-2015-3.pdf> (дата звернення: 01.01.2024).
7. Синегубов О. В. Підстави конвалідації правочину. *Проблеми цивільного права та процесу*. Харків, 2017. С. 47. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/19-20_05_2017/pdf/8.pdf (дата звернення: 01.01.2024)
8. Тищук Н. О. Недійсність правочинів, укладених малолітніми особами в умовах розвитку інформаційного суспільства. *European political and law discourse*. 2020. Volume 7. Issue 3. URL: <https://eppl13.cz/wp-content/uploads/2020/2020-7-3/33.pdf> (дата звернення: 01.01.2024)
9. Харитонов Є. О., Саниахметова Н. О. Цивільне право України : підручник. Київ. Істина, 2003. 776 с.

References

1. *Tsyvilnyi kodeks Ukrainy [Civil Code of Ukraine (2003)]*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> [in Ukrainian]
2. *Tsyvilnyi kodeks Ukrainy: naukovo – praktychnyi komentar [Civil Code of Ukraine: scientific and practical commentary]* (2004) / for ag. ed. Ya. M. Shevchenko. Kyiv: In Yure [in Ukrainian]
3. *Rishennia Apeliatsiinoho sudu Dnipropetrovskoji oblasti vid 02.07.2013 u spravi № 193/190/13-ts [Resolution of the Court of Appeal of Dnipropetrovsk region in case No 193/190/13 from July 2, 2013]*. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/46961948> [in Ukrainian]
4. Davydova, I. V. (2018). *Pravochyny ta yikh nediisnist v informatsiinomu suspilstvi [Legal acts and their invalidity in the information society]*. Doctor's thesis. Odesa [in Ukrainian]
5. Nyzhnyi, A. V., Khodakivskiy, M. P. & Yurovska, H. V. (2020). *Vyznannia pravochyniv nediisnymy: osnovy teorii ta sudova praktyka. Posibnyk dlia suddiv [Recognizing transactions as invalid: theoretical foundations and judicial practice. Guide for judges]*. Kyiv: Alerta [in Ukrainian]
6. Pohrebniak, O. S. (2015). *Do pytannia pro konvalidatsiiu nikchemnykh pravochyniv [Regarding the issue of convalidation of invalid deeds]*. *Nashe pravo – Our Law*, 3, 140-144. Retrieved from <http://nashe-pravo.unesco-socio.in.ua/wp-content/uploads/archive/NP-2015-3/NP-2015-3.pdf> [in Ukrainian]
7. Syniehubov, O. V. (2017). *Pidstavy konvalidatsii pravochynu [Grounds for invalidation of the deed]*. *Problemy tsyvilnoho prava ta protsesu - Issues of civil law and procedure*, 47. Retrieved from https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/19-20_05_2017/pdf/8.pdf [in Ukrainian]
8. Tyshchuk, N. O. (2020). *Nediisnist pravochyniv, ukladenykh malolitnimy osobamy v umovakh rozvytku informatsiinoho suspilstva [Invalidity of deeds concluded by minors in the conditions of the development of the information society]*. *European political and law discourse*, 7 (3). Retrieved from <https://eppl13.cz/wp-content/uploads/2020/2020-7-3/33.pdf> [in Ukrainian]
9. Kharytonov, Ye. O. & Saniakhmetova, N. O. (2003). *Tsyvilne pravo Ukrainy. Pidruchnyk [Civil law of Ukraine. Textbook]*. Kyiv: Istyna [in Ukrainian]

Стаття надійшла до редакції 12.02.2024 р.